

Agnieszka Banaś¹

„Biada temu domowi, gdzie żona przewodzi mężowi...” – przegląd praw kobiet w państwach islamskich

Poziom ortodoksji i zakres praw, które przysługują kobietom w państwach islamskich jest mocno zróżnicowany. Wpływ na ich pozycję w społeczeństwie mają bowiem takie czynniki, jak tradycja, obce wpływy, sytuacja ekonomiczna państwa, interpretacja źródeł prawa, inspiracja szkołami prawnymi oraz podział wyznawców islamu na sunnitów i szyitów². Najlepszą sytuację prawną mają kobiety w Turcji, natomiast najtrudniejszą nadal m.in. w Arabii Saudyjskiej³.

Sytuacja kobiet świata islamu, opartego na religijnym porządku politycznym, wzbudza kontrowersje w Europie Zachodniej. Mają na to wpływ liczne doniesienia medialne ukazujące muzułmanki jako niewiasty niewidoczne dla świata zewnętrznego, spowite hidżabem, ukryte w haremie z innymi, pozbawionymi praw żonami. W naszej kulturze prawnej jest to traktowane jako dyskryminacja ze względu na płeć w wyniku religii i zasad Koranu, świętej księgi wyznawców islamu:

Mężczyźni stoją nad kobietami ze względu na to, że Bóg dał wyższość jednym nad drugimi i ze względu na to, że oni rozdają ze swojego majątku. Przeto cnotliwe kobiety są pokorne i zachowują w skrytości to, co zachował Bóg. (Koran 4:34)

Koran formułuje co najmniej 20 fundamentalnych praw człowieka. Stwierdzono to już zostało w 1981 r. podczas konferencji w Paryżu, gdzie wymieniono zamieszczone w księdze prawo do życia, wolności, godności, ochrony przed wszelkimi działaniami krzywdzącymi i napastliwymi, prawo do azylu,

¹ Uniwersytet Opolski, Polska, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9095-0883>, e-mail: agnieszka-banas1992@onet.pl.

² A. Łapiński, *Historia religii. Słownik terminologiczny*, Warszawa 1995, s. 64.

³ A. Abbas, A. Maško, *W kręgu zagadnień świata arabskiego*, Poznań 2015, s. 387–405.

ochrony mniejszości narodowej, spokoju domowego, socjalnego bezpieczeństwa, zapewnienia pracy i wolności wiary (jednakże z pewnymi ograniczeniami). Trzeba jednak krytycznie zaznaczyć, że wymienione prawa zostały wyjęte z literatury i historii kontekstów wersetów koranicznych, a także z przekazów tradycji (hadis). Chodzi w nich nie tyle o formułowanie uniwersalnych praw człowieka, ile o sytuacyjne postulaty etyczne⁴.

1. Prawo islamu

Jak w każdym społeczeństwie, pośród wyznawców Allaha są również kobiety wykształcone, bardzo zamożne i kulturalne. Znana większość muzułmanek odbiega jednak zdecydowanie od tego ideału, stanowiąc grono biednych i uciskanych osób. Wszystkie jednak, bez względu na bogactwo, biedę i ubranie zachodnie czy hidżab, zdominowane są przez szariat. Ich życie jest przysłowio- wym labiryntem, którego kierunkiem jest dom i znacznie ograniczone relacje. Wszystkie żyją w „złotej klatce” o tzw. zbiorowym syndromie sztokholmskim, niepragnące zmieniać własnego życia, będąc biernymi, popierającymi istniejące prawo⁵.

To prawo muzułmańskie (zbiór obowiązujących zasad, esencja), określane jako szariat, w języku potocznym oznacza zespół przepisów, do których stosuje się każdy muzułmanin. Dotyczy on wielu aspektów życia – polityki, ekonomii, małżeństw, dzieci, handlu, dzieci, kwestii społecznych, przestępstw oraz grzechów. Nie uznaje się w nim żadnych rozdziałów pomiędzy życiem świeckim a religijnym. Wszelkie zasady w nim podane stosuje każdy muzułmanin, bo podlegają prawom Allaha. Wmawia się więc od zarania dziejów kobietom, że to „prawo Allaha” (uformowane już w VIII w.) poddane kwestionowaniu i łamaniu uznawane jest za śmiertelny grzech, a jego popełnienie oznacza wyrok śmierci (haram)⁶.

Tak o to życie kobiet jest od urodzenia podporządkowane szariatowi. To bowiem ona jest wybierana na żonę i najważniejsza jest jej reputacja (zakazuje się relacji z innymi mężczyznami). Kwestionowanie ustalonych norm przez szariat byłoby więc ostatnią rzeczą do podważenia przez kobiety⁷, jednakże mogą one w wieku dorosłym wybrać jedną z trzech możliwości: odrzucić szariat (we-

⁴ M.U. Tworuschka, *Islam. Mały słownik*, tłum. J. Marzęcki, Warszawa 1995, s. 69–70.

⁵ N. Darwish, *Okrucieństwo w majestacie prawa. Prześladowanie kobiet w świecie islamu*, tłum. L. Bigaj, Warszawa 2011, s. 143.

⁶ *Ibidem*, s. 8.

⁷ *Ibidem*, s. 56–60.

wnętrze jako zbuntowana apostatka, zewnątrz jako feministka), trzymać się z tymi silniejszymi (wspierać prawo i działać politycznie) bądź żyć iluzją (co też wybiera najwięcej kobiet idealistek, patrzących na życie raczej wybiórczo)⁸.

Cała kultura prawna tych rejonów, podobnie jak kultura normatywna, jest nierozłącznym elementem monoteistycznej religii islamu. Prawo w islamie dzieli się według ważności, gdzie najwyższe miejsce stanowi wspomniany Koran i jego treść regulująca całokształt ludzkich zachowań⁹.

2. Pozycja kobiety w tradycji islamskiej

O kobiecie z państw islamskich można mówić dopiero od czasów, gdy wydo była się ona z dżahilijii, epoki poprzedzającej islam, gdyż to wtedy ich prawa były znacznie ograniczone. Kobiety nie miały wówczas prawa wyboru męża, a po ślubie stawały się elementem jego dobytku, w większości usuwane z życia publicznego¹⁰. Istotą porządkową było bowiem stwierdzenie, że w świecie muzułmańskim jest relacja pan–niewolnik, gdzie Allah był panem muzułmanów, a muzułmanin był panem swojej muzułmanki. Niekiedy więc nawet po śmierci prawowitego małżonka kobieta była dziedziczona przez jego spadkobiercę. Nadmiar niewiast sprzyjał więc szeroko rozpowszechnionej poligamii, bo rodzące się dziewczynki przyjmowano raczej z niechęcią, czasem nawet grzebano ją żywcem tuż po narodzinach¹¹.

Musiało minąć nieco czasu, aby kobieta zyskała metafizyczną równość z mężczyzną, co dawał jej stopniowo rodzący się islam. Miało to jednak charakter zasadniczy, bo niektóre zwyczaje utracono, inne zakazano, a jeszcze inne całkowicie zmodyfikowano¹².

3. Prawa dotyczące ubioru

W islamie występuje różnorodność etniczna i różnaitość strojów, bo sama religia nie narzuca ubioru zarówno kobiet, jak i mężczyzn, uznając zasady względem lokalnych obyczajów. Ustalono jednak, aby odzienie niewiasty nie zwracało na siebie uwagi ze strony mężczyzn¹³.

⁸ Ibidem, s. 140.

⁹ J. Danecki, *Kultura islamu. Słownik*, Warszawa 1997, s. 116.

¹⁰ H. Smith, *Religie świata*, tłum. E. Jagielska-Pszczel, A. Jagielski, Warszawa 1994, s. 123.

¹¹ M. Bakarar, W. Poznaniak, *Sytuacja kobiety arabskiej w świetle prawa zwyczajowego i w świetle Koranu*, [w:] *Człowiek i społeczeństwo*, t. 13, red. E. Piechorowska, 13, Poznań 1995, s. 39–40.

¹² S.W. Witkowski, *Wprowadzenie do prawa muzułmańskiego*, Warszawa 2009, s. 15–16.

¹³ G. Mandel Khan, *Leksykon. Religie. Islam*, tłum. A. Gołębiowska, Warszawa 2010, s. 240.

Zastona, którą nosi każda dorastająca muzułmanka, określa się burką, purdahem lub hidżabem, czymś na kształt skromnej odzieży¹⁴ zasłaniającej ciało oraz włosy, niebędące obcisłe, izolujące od społeczności (wspomnianej części męskiej)¹⁵. Kobięcy wygląd jest bowiem zarezerwowany jedynie dla najbliższych. W samym Koranie zapisano:

Nie mają one żadnego grzechu [kobiety], jeśli się pokazują swoim ojcom, ich synom i ich braciom, synom ich braci, synom ich siostr, ich żonom i ich niewolnicom. (Koran 33:55)

Ten strój miał bowiem na celu odświeżać jedynie część twarzy i dłoni, choć w świecie muzułmańskim nie wszystkie kobiety muszą być jednak zastonięte w całości.

Kobiety starsze, które już się nie spodziewają małżeństwa nie będą miały grzechu, jeśli zdejmą swoje szaty, jednakże w taki sposób, aby nie ukazywać swoich ozdób, lecz lepiej dla nich, aby się od tego powściągały. (Koran 24:60)

To wszystko zależne było od miejscowych zwyczajów¹⁶. W Iranie i Arabii Saudyjskiej kobieta pokazująca się w miejscu publicznym bez np. czadoru (długiego, czarnego okrycia) podlega karze¹⁷. Z kolei w Maroku, Turcji i Libanie kobiety ukazują się nawet z nieprzykrytymi włosami¹⁸, a brak nakrycia głowy i ich rozpuszczenie to oznaka obcych wpływów. W wielu państwach europejskich ubiór muzułmanki, przeważnie burka, wzbudza jednak sporo kontrowersji, a na jego tle niekiedy pojawiały się nawet konflikty. Tak wyznaczone reguły dotyczące kobiecego ubioru pokazują do dnia dzisiejszego dość złożone relacje między dwiema płciami¹⁹.

4. Praca zawodowa i wykształcenie

Edukacja muzułmank to coraz bardziej powszechne zjawisko zmieniające się stopniowo już od XIX stulecia. Pisał o tym w 1899 r. w swojej pracy (dotyczącej emancypacji kobiet) Kasima Amina. Uważał on, że samowolne postępowanie mężczyzny wobec kobiety jest odzwierciedleniem faktu, że podobnej samowoli doznaje on od władzy. Podkreślał wówczas konieczność edukacji

¹⁴ *Islam a świat*, red. R. Bäcker, S. Kitab, Toruń 2004, s. 42.

¹⁵ *Kobiety i religie*, red. K. Leszczyńska, A. Kościańska, Kraków 2006, s. 304.

¹⁶ B. Warner, *Kobieta w doktrynie islamu. Centrum studiów nad politycznym islamem*, Kraków 2018, s. 21.

¹⁷ J. Danecki, op.cit., s. 59.

¹⁸ E. Machut-Mandecka, *Kobieta bez zastony*, Warszawa 2008, s. 30.

¹⁹ H. Abu-Rub, B. Zabża, *Status kobiety w islamie*, Wrocław 2002, s. 190.

kobiet, poligamię uważał za ich wielkie lekceważenie, a ubiór miał być dowodem słabości mężczyzn. Tak więc o znaczącą poprawę bytu muzułmanek zaczęły walczyć kolejne feministki i organizacje, bo analizując i interpretując poszczególne wersety Koranu, można wywnioskować możliwość nauki kobiet i ich uczestnictwa w życiu społecznym, co też czyniły między innymi żony Mahometa²⁰.

Zmiany na polu nauki widoczne więc były już od wspomnianego XIX w. W 1873 r. powstała chociażby pierwsza szkoła dla dziewcząt w Egipcie, kolejna w 1863 r. w Turcji, a z kolei w 1893 r. wolnymi słuchaczkami Wydziału Medycznego w Stambule mogły już być kobiety, aby za sześć lat stać się nawet studentkami tegoż wydziału. Żeński uniwersytet powstał tam na mocy praw i ustawy o powszechnej, ogólnodostępnej nauce²¹.

W samym tylko Iraku studiuje wiele dziewcząt (jedna szkoła pojawiła się tu w 1899 r.), a w Iranie (gdzie jedna szkoła powstała w 1917 r.) ponad 80% dziewcząt kończy szkołę średnią, a ponad 50% ma następnie możliwość studiowania (studia dla kobiet rozpoczęto w pewnych rejonach już po 1928 r.). Wiele jest jednak dzisiaj państw, w których kobiety pozbawia się prawa do nauki. Tak jest między innymi w Afganistanie, gdzie nauka dziewcząt jest raczej zakazana. Kobiety więc same organizują podziemne kursy podstawowej wiedzy²².

Ten stan rzeczy chcą zmieniać działające już sprzed czasów I wojny światowej organizacje kobiece pragnące wyrównać szanse edukacyjne dziewcząt gdyż wiele z nich nie jest nawet świadomych przysługujących im praw. Walczą więc one o prawa polityczne i reformy²³.

Inaczej jednak jest w przypadku pracy, gdyż sporo zawodów męskich wykonują również kobiety. W 1927 r. pojawiła się jedna kobieta adwokat, w 1930 r. jedna sędzina, w 1932 r. jedna prokuratorka, a w 1937 r. jedna kobieta dr medycyny²⁴, aczkolwiek tradycja oparta na hadisach często zabrania im działalności publicznej i pracy zawodowej. Ogranicza się przez to ich aktywność jedynie do roli żony, matki i gospodyni domowej, co także próbują zmieniać aktywne feministki²⁵.

²⁰ W. Walther, *Kobieta w islamie*, tłum. J. Szymańska, Warszawa 1982, s. 173.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ *Kobiety i religie...*, s. 303.

²⁴ W. Walther, op.cit., s. 172.

²⁵ *Kobiety i religie...*, s. 303.

5. Małżeństwo

Dzisiaj znacznie więcej kobiet decyduje o tym czy akceptuje wybranego przez rodzinę małżonka, tak jak tego wymaga Koran. Najważniejszą obowiązującą zasadą jest jednak fakt, że przy jego wyborze należy kierować się zasadą „równości”²⁶ w przypadku posiadanego społecznego statusu. Limitów wiekowych brak, bo dziewczynka może zostać wydana za mąż nawet tuż po swoim urodzeniu, ale nie może być żoną niemuzułmana. Według prawa szariatu ojciec ma nakazane wychować dzieci w wierze islamskiej, chociaż tę zasadę chciałyby zmienić walczące aktywistki²⁷.

Mówiąc o małżeństwie w świecie muzulmańskim, kobieta ma prawo do przedstawienia swoich oczekiwań oraz praw w kontrakcie małżeńskim w kwestiach finansowych, swobody z pracą poza miejscem zamieszkania, rozporządzania własnym posagiem²⁸, kolejnego ślubu małżonka, bo dopuszczalna jest poligamia (choć nie więcej niż cztery żony) i w kwestii rozwodowej (w przypadku warunków i wysokości odszkodowania oferującego trzymiesięczne wsparcie)²⁹.

Małżeństwo tutaj to kontrakt, tzw. umowa handlowa³⁰, nieodbywająca się na mocy sakramentu, o czym mowa w paru wersetach Koranu (221–222) regulujących pożyte i prawa kobiet³¹, ale wymagający udzielania pomocy kobiecie w wymiarze materialnym oraz emocjonalnym.

6. Kobieta – matka

Kobieta jako matka ma w wierze islamskiej znacznie wyższy status (prawie trzykrotny) aniżeli mężczyzna³².

I poleciliśmy człowiekowi dobroć względem jego rodziców. (...) Matka nosiła go w trudzie i urodziła w trudzie. (Koran 46:15)

Aż 9% treści Koranu zaznacza bowiem ich rolę i prawa (w tym też jako matki)³³.

²⁶ B. Warner, op.cit., s. 19.

²⁷ *Kobiety i religie...*, s. 303.

²⁸ B. Warner, op.cit., s. 29.

²⁹ M. Klocker, M.U. Tworuschka, *Etyka wielkich religii. Mały słownik*, tłum. M.M. Dziekan, M. Mejjor, P. Pachciarek, Warszawa 2009, s. 43.

³⁰ B. Warner, op.cit., s. 29.

³¹ G. Mandel Khan, op.cit., s. 226.

³² *Ibidem*, s. 20.

³³ A. Mertensacker, *Islam od „A” do „Z”*. *Mały leksykon*, Warszawa 2011, s. 62.

Warto podkreślić, że opiekę nad dziećmi wyznaczają prawa względem kobiet, które nie mogą odrzucić swojej wiary, ale powinny zachować nienaruszoną reputację (żadnej rozpusty i kradzieży), inaczej tracą prawo do opieki. W przypadku rozwodu prawo jest znacznie łagodniejsze, o ile matka pozostanie samotnie wychowującą w wierze islamskiej. Jednakże Gaziri, jeden ze współczesnych interpretatorów prawa islamskiego, pisze, że:

Warunki, na jakich kobieta może przejąć opiekę nad dziećmi są następujące: po pierwsze, żona nie może porzucić wiary. (...) po drugie, musi się dobrze prowadzić. (...) po trzecie, nie może poślubić nikogo prócz ojca swojego dziecka. (...) po czwarte, nie wolno jej zostawiać dziecka bez nadzoru³⁴.

7. Gospodyni domowa

Ważną rolę kobiet w świecie muzułmańskim jest także postęga gospodyni utrzymującej ognisko domowe. Musi ona dbać o dom, męża, dzieci, honor bliższych, być posłuszną i wierną, bo wedle prawa jest na utrzymaniu pana domu³⁵:

Mądra kobieta całuje ziemię, po której stąpa jej mąż³⁶.

Gdy jednak współmałżonka bywa nieposłuszna, wówczas prawo daje możliwość jej karcenia, czasami nawet użycia siły fizycznej, ale bez zrobienia jej nadmiernej krzywdy:

Biada temu domowi, gdzie żona przewodzi mężowi³⁷.

Bicie żony to jedno z wielu niekwestionowanych praw każdego muzułmiana³⁸. Tylko podporządkowanie kobiet gwarantuje spokój i porządek uznany przez wyznawców islamu³⁹. Prawo wobec mężczyzny – ojca bądź męża jest bowiem usankcjonowane prawem i tylko oni decydują o możliwości pracy kobiety na każdym polu⁴⁰.

8. Prawa obywatelskie

Wraz z początkiem drugiej połowy XX w., w wielu państwach muzułmańskich widać złagodzenie sprzeciwu wobec praw głosu w wyborach dla kobiet. Arabia

³⁴ N. Darwish, op.cit., s. 82.

³⁵ A. Mertensacker, op.cit., s. 62.

³⁶ N. Darwish, op.cit., s. 62.

³⁷ Ibidem.

³⁸ H. Abu-Rub, B. Zabża, op.cit., s. 71.

³⁹ B. Warner, op.cit., s. 33.

⁴⁰ G. Denzler, C. Andresen, *Leksykon historii Kościoła*, tłum. A. Lenarczyk, Warszawa 2005, s. 154.

Saudyjska i Liban przyznają np. prawo głosu tylko kobietom wykształconym, choć sam islam nie odbiera prawa wyborczego. W samych nawet wersetach Koranu brak jakiegokolwiek zakazu⁴¹.

Początki praw wyborczych kobiet zaczynały się już od 1928 r. w Turcji, w 1954 r. w Syrii i Pakistanie, a następnie w 1963 r. w Iranie. Niestety nadal w wielu państwach, gdzie kobiety otrzymały w końcu prawo głosu, w praktyce jest ono oczywiście znacznie bardziej ograniczone. Często w takiej sytuacji to właśnie mąż głosuje w imieniu własnej żony⁴².

Innymi prawami obywatelskimi kobiet można określić jej prawo do podróży, współuczestnictwo w obowiązkowych modlitwach w meczetach, prawo do małżeństwa i rodziny, a także poszczególne regulacje w przypadku zawierania mieszanych małżeństw⁴³.

Wiele ograniczeń jest widoczne w przypadku prawa wolności sumienia oraz wyznania. Odejście od wiary, jak zostało wspomniane, uznawane jest za największy grzech. Klasyczny islam ma w takiej sytuacji jednoznaczne stanowisko i odchodzącego od islamu apostatę czeka kara śmierci⁴⁴.

9. Prawa polityczne

W przypadku praw politycznych kobiet islamu bywają często różnice w zależności od części świata. Wielu dzisiejszych wyznawców prawa muzułmańskiego popiera fakt, aby kobiety mogły być członkami parlamentu, a nawet ministrami. Liczba Arabek w parlamencie co jakiś czas się zwiększa dzięki zmianom zachodzącym w Tunezji, Maroku i Jordanii, choć nadal są to zbyt niskie liczby. Wielu przywódców zakazuje im obejmowania urzędów publicznych, chyba że nie kolidują one z obowiązkami względem własnego męża⁴⁵.

Współcześnie najważniejsze funkcje w rządzie pełniły Benazir Bhutto (Pakistan), Megawati Sukarnoputri (Indonezja), Tansu Cil-ler (Turcja), Khaleda Zia (Bangladesz). Wielu jednak jest przekonanych, że:

Kobiety w islamie nie mają praw politycznych. Maja natomiast pełne prawo do wychowywania przyszłych pokoleń.

Tak twierdził między innymi Daifallah Burami, deputowany do kuwejckiego parlamentu⁴⁶.

⁴¹ W. Walther, op.cit., s. 172-174.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ G. Denzler, C. Andresen, op.cit., s. 154.

⁴⁵ W. Walther, op.cit., s. 172-174.

⁴⁶ G. Denzler, C. Andresen, op.cit., s. 154.

10. Feminizm muzułmański

Owy nurt emancypacyjny, powstały na przełomie XIX i XX w., doprowadził do wielu zmian ułatwiających życie kobiet w świecie muzułmańskim. Głównym jego założeniem jest uświadomienie kobietom ich społecznych, politycznych oraz ekonomicznych praw, a także ważności ich pozycji, które powinny zajmować ze względu na swoją płeć.

Ten rodzaj feminizmu koncentruje się w dużej mierze na rzeszy problemów ograniczających kobiety w uczestnictwie w życiu politycznym i społecznym. Feministki dostrzegają źródło niesprawiedliwości w wierze i w Koranie. Przeciwstawiają się dawnym, tradycyjnym praktykom, niemającym żadnego poparcia w ich religii (jak obrzezanie)⁴⁷.

Feministki pragną, aby zaniechano kurateli nad nimi, uznano ich czynność prawną, zniesiono nakaz zakrywania twarzy i ciała, określono granicę wieku małżeńskiego, ustalono sprawiedliwy podział majątku, uznania równych praw w przypadku rozwodu oraz eliminacji związków poligamicznych⁴⁸.

11. Prawo karne

We wszystkich sprawach karnych świata islamu kobieta ponosi taką samą odpowiedzialność za czyn i otrzymuje identyczną karę jak mężczyzna⁴⁹. W Koranie bowiem zapisano, że za cudzołóstwo następuje kara w rozgraniczeniu na kobiety niezamężne i zamężne. Jeżeli dopuściła się tego czynu kobieta niezamężna, wówczas grozi jej sto batów. Jeśli jednak kobieta była mężatką, karano ją najczęściej ukamienowaniem. Radykalizm tych poczynań zależny był jednak od państwa i jego tradycji, choć obecnie takie kary nie są raczej orzekane.

W przypadku kary za trwałe bądź chwilowe uszkodzenie ciała popełnione z pełną premedytacją następuje orzeczenie na określonych zasadach dających możliwość odwetu, który w wielu państwach arabskich zmieniono z kolei na karę kilkuletniego pozbawienia wolności⁵⁰.

Zdarzały się przypadki, między innymi we Francji, że w 2011 r. dwie kobiety, noszące islamskie zasłony, skazano przez francuski sąd na karę grzywny. Od 2004 r. w tym państwie zakazano bowiem w publicznych placówkach noszenia znaków religijnych, w tym także zasłon muzułmańskich. Warto więc cią-

⁴⁷ *Kobiety i religie...*, s. 293.

⁴⁸ M.A. Glendon, *Spojrzenie na nowy feminizm*, „Więź” 1998, nr 1, s. 74–75.

⁴⁹ B. Warner, *op.cit.*, s. 21.

⁵⁰ J. Bury, J. Kasprzak, *Prawo karne islamu*, Warszawa 2007, s. 144.

gle wspominać, że w tym świecie, pośród społeczności arabskiej, kurdyjskiej czy afgańskiej, nadal zdarzają się nawet zabójstwa honorowe kobiet, często usankcjonowane przez panujące prawo. Takim powodem zabójstwa może być chociażby niepopierany przez rodzinę związek, nieodpowiednie zachowanie kobiet, ich ubiór czy splamienie honoru najbliższych. Prawo *gasas* mówi, że nawet państwo nie może ukarać mordercy śmiercią, jeśli rodzina ofiary mu wybaczy. Wtedy mężczyźni czują się całkowicie bezkarni⁵¹.

Tak o to w wielu przypadkach pewne zachowania uchodzą mężczyźnie bez większego problemu. Łatwiej im się rozwieść (w przypadku kobiety to ona musi podać przyczynę rozpadu), trudno udowodnić złe traktowanie wobec żony, prościej uznać chorobę czy odmowę utrzymania rodziny. Kobieta może się jednak próbować zwrócić z tym bezprawiem do sądu⁵².

Niewiasty mają jednak bezsporne prawo do swojego majątku, jeśli inaczej nie przewiduje tego zapisana umowa małżeńska. Wówczas to nikomu, ani ojcu, ani tym bardziej mężowi, nie wolno pozbawić muzułmanki jej dóbr materialnych. Kobieta równa jest także mężczyźnie w wielu kompetencjach i w swobodzie w dysponowaniu majątkiem, bo może ona prowadzić transakcje kupna-sprzedaży bez opiekuna i specjalnych ograniczeń⁵³.

Bardzo kontrowersyjna jest jednak sprawa kobiety jako świadka. Zgodnie z wersem 282 sury drugiej, świadectwo jednego mężczyzny równoważne jest świadectwu aż dwóch kobiet. Islamiści uzasadniają to w dużej mierze ich pre-dyspozycjami psychicznymi⁵⁴.

12. Prawo spadkowe

Islam dał wspomniane prawo kobiecie do dziedziczenia. Z wersów Koranu wynikają ilości należne kobiecie w wyniku dziedziczenia i według nich wdowa dziedziczy jedną czwartą, gdy zmarły nie ma dzieci, a jeśli je ma, to otrzymuje jedną ósmą. Ogólna zasada jest taka, że udział kobiety równa się połowie udziału mężczyzny, z wyjątkiem takich sytuacji, w których matka otrzymuje udział równy udziałowi ojca⁵⁵. Zapisano w Koranie, że:

I daje wam Bóg [Allah] przykazanie co do waszych dzieci: synowi przypada udział podobny do udziału dwóch córek. A jeśli będzie córek więcej niż dwie, to pozostanie im dwie trzecie z tego majątku. (Koran 4:11)

⁵¹ Ibidem, s. 154.

⁵² W. Walther, op.cit., s. 173.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ B. Warner, op.cit., s. 25–26.

Powodem tego jest fakt, że kobieta dziedziczy znacznie mniej majątku niż mężczyzna, bo to on ponosi całą odpowiedzialność za utrzymanie rodziny.

Zakończenie

Obecna sytuacja kobiet świata islamu w kontekście praw jest nieco odmienna w różnych częściach świata. Trudno ją jednoznacznie określić jako dobrą bądź złą. Przepisy prawa zawierają zarówno pozytywne, jak i negatywne zalecenia dotyczące tych kobiet. Pozytywne przesłanki odnoszą się tutaj do wiary, moralności, spraw finansowych. Negatywne przesłanki to z kolei nieustanna dyskryminacja kobiet i segregacja płciowa w wielu dziedzinach prawnych.

Nie ulega wątpliwości, że islam jest wykorzystywany do sankcjonowania patriarchalnych obyczajów, ponieważ w prawodawstwie nie ma nadrzędnej instancji orzekającej, która z interpretacji Koranu jest prawdziwa. Państwa arabskie są bowiem dalekie od ogólnych prawnych standardów, jeżeli chodzi o kobiety. Jedynie Turcja wprowadziła pełne równouprawnienie płci, ale są państwa, w których jest jeszcze wiele do zrobienia w tym zakresie.

Należy tutaj podkreślić, że w zachowaniu współczesnych muzułmanek dostrzec można pozytywne tendencje, takie jak wzrost poziomu wykształcenia, większą chęć podejmowania pracy zawodowej, otwarta „walka” o prawa, zwrot ku religii, wyrażający się w noszeniu zasłony. Ponadto nie można patrzeć na kulturę arabską przez pryzmat stereotypów i praw kobiet Zachodu.

Podsumowując, prawa kobiet w islamie są specyficzne, a w świadomości wierzącego muzułmanina przywiązanie do tradycji jest na tyle silne, że często graniczy z fanatyzmem religijnym. Jakikolwiek zmiany mogą wywoływać spory lęk o utratę własnej tożsamości, gdyż prawa spisane w świętej księdze islamu, Koranie, zawsze będą uznawane za pierwszorzędne i święte, nie do zmienienia. Sam Mahomet wypowiedział się tak o kobietach: „Jeżeli coś niesie ze sobą złą wróżbę, jest to koń, kobieta i dom”.

Bibliografia

- Abbas A., Maško A., *W kręgu zagadnień świata arabskiego*, Poznań 2015.
Abu-Rub H., Zabża B., *Status kobiety w islamie*, Wrocław 2002.
Bakarat M., Poznaniak W., *Sytuacja kobiety arabskiej w świetle prawa zwyczajowego i w świetle Koranu*, [w:] *Człowiek i społeczeństwo*, red. E. Piechorowska, t. 13, Poznań 1995.
Brataniec K., *Zachód i islam. Dylematy relacji*, Kraków 2009.
Bury J., Kasprzak J., *Prawo karne islamu*, Warszawa 2007.
Danecki J., *Kultura islamu. Słownik*, Warszawa 1997.

- Darwish N., *Okrucieństwo w majestacie prawa. Prześladowanie kobiet w świecie islamu*, tłum. L. Bigaj, Warszawa 2011.
- Denzler G., Andresen C., *Leksykon historii Kościoła*, tłum. A. Lenarczyk, Warszawa 2005.
- Glendon M.A., *Spojrzenie na nowy feminizm*, „Więź” 1998, nr 1.
- Islam a świat*, red. R. Bäcker, S. Kitab, Toruń 2004.
- Klocker M., Tworuschka M.U., *Etyka wielkich religii. Mały słownik*, tłum. M.M. Dziekan, M. Mejor, P. Pachciarek, Warszawa 2009.
- Kobiety i religie*, red. K. Leszczyńska, A. Kościańska, Kraków 2006.
- Łapiński A., *Historia religii. Słownik terminologiczny*, Warszawa 1995.
- Machut-Mendecka E., *Kobieta bez zastony*, Warszawa 2008.
- Mandel Khan G., *Leksykon. Religie. Islam*, tłum. A. Gołębiowska, Warszawa 2010.
- Mertensacker A., *Islam od „A” do „Z”. Mały leksykon*, Warszawa 2011.
- Smith H., *Religie świata*, tłum. E. Jagielska-Pszczel, A. Jagielski, Warszawa 1994.
- Tworuschka M.U., *Islam. Mały słownik*, tłum. J. Marzęcki, Warszawa 1995.
- Walther W., *Kobieta w islamie*, tłum. J. Szymańska, Warszawa 1982.
- Warner B., *Kobieta w doktrynie islamu. Centrum studiów nad politycznym islamem*, Kraków 2018.
- Witkowski S.W., *Wprowadzenie do prawa muzułmańskiego*, Warszawa 2009.

„Woe to the house where the wife leads the husband...” – A Review of Women’s Rights in Islamic Countries

Summary

This article deals with the rights of women in the Muslim world according to the Koran and the principles of Sharia law. In many areas, these rights are not respected, denied, or removed. Many women do not know their rights, believing their fathers and husbands, trusting in the eternal book, the Koran. However, changes in the legal field have been taking place since the 19th century thanks to women activists fighting to improve the lives of other Muslim women.

Keywords: Women, law, Islam, religion

«Горе тому дому, где жена ведет мужа...» – обзор прав женщин в исламских странах

Резюме

В данной статье рассматриваются права женщин в мусульманском мире согласно Корану и установленным принципам шариата. Во многих областях эти права не соблюдаются, отрицаются или отменяются. Многие женщины не знают своих прав, веря своим отцам и мужьям, уповая

на вечную книгу Коран. Однако изменения в правовом поле происходят с 19 века благодаря женщинам-активисткам, борющимся за улучшение жизни других женщин-мусульманок.

Ключевые слова: женщины, закон, ислам, религия